

อาหารสมอง

วีรกร ตรีเศศ

นี่ขอเขียนเรื่องประเทศ Liberia (ไลบีเรีย) อย่างลับๆ กับ Libya หรือลิเบีย) ประเทศเล็กๆ ในแอฟริกาที่มีชื่อว่าคุณทักษิณไปพำนักอยู่ ต่อไปนี่ถ้าจะเขียนเรื่องราวของประเทศที่คุณทักษิณเดินทางไปพัก จะเห็นน้อยหน่อยเพราะคงจะมีอีกหลายประเทศที่เราไม่รู้จัก แต่ Liberia นั้น เป็นประเทศที่มีความเป็นมาของการก่อตั้งไม่เหมือนใครอย่างน่าสนใจ

นานมาแล้ว ผมพบผู้หญิงผิวดำคนหนึ่ง ในสหรัฐอเมริกา เธอบอกว่ามาจาก Liberia ประเทศที่มีประวัติศาสตร์ผูกพันกับทาสที่เป็นไทในสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิด จำได้ว่าเมื่อได้ฟังแล้วสนใจจึงไปหาหนังสืออ่าน ครั้นนี้ได้กลับไปค้นคว้าเพื่อนำมาเล่าสู่กันฟังครับ

Liberia ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาแค่ไหนดูที่ธงก็พอเห็นภาพ ธง Liberia มีพื้นขาวแดงเป็นริ้ว และมุมซ้ายบนแทนที่จะมีดาว 5 ดวงเหมือนธงของลุงแซม กลับมีดาวใหญ่สีขาวดวงเดียว ประวัติศาสตร์ของ Liberia แตกต่างจากประเทศในแอฟริกาทั้งปวง เพราะผู้วางรากฐานคือคนอเมริกันกลุ่มหนึ่งที่ต้องการจัดตั้งประเทศใหม่ให้คนผิวดำที่หลุดพ้นจากความเป็นทาส พุดสั้นๆ ก็คือ เอาคนผิวดำที่เคยเป็นแรงงานเกษตรกรรมส่งกลับไปแอฟริกาบ้านเกิด

กลุ่มคนอเมริกันนี้มีชื่อว่า American Colonization Society (ACS) คำว่า colonization หรือการเป็นอาณานิคมก็คือคำที่สวยหรูแทนคำว่าส่งกลับไปตั้งประเทศใหม่ ACS ตั้งขึ้นใน ค.ศ.1816 โดยคนผิวขาวกลุ่มหนึ่งและได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางทั้งลับและเปิดเผย ส่วนหนึ่งเชื่อว่าหากคนผิวดำไปมีประเทศใหม่ของตนเองจะได้รับเสรีภาพดีกว่า บ้างก็ไม่ต้องการให้มีสีอื่นมาผสมในสังคม บ้างก็กลัวปัญหาอาชญากรรม เพราะเริ่มมีผิวดำที่เป็นไทแก่ตัวมากขึ้น (ระหว่าง ค.ศ.1800-1810 มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 100,000 เป็น 180,000 คน) อพยพเข้าไปอยู่ในเมืองใหญ่เพื่อหางานทำ ฯลฯ

ในปี 1822 ACS ก็สนับสนุนตั้งประเทศตรงที่ ตะวันตกของทวีปแอฟริกา ดินมหาสมุทรแอตแลนติก มีพื้นที่ประมาณ 1 ใน 5 ของไทย โดยคนผิวดำที่อพยพไปประเทศใหม่นี้เป็นไปโดยสมัครใจ อย่างไรก็ตาม ดินแดนนี้มีได้ว่างเปล่าหากมีชาวพื้นเมืองดั้งเดิมอาศัยอยู่หลายเผ่า อเมริกันผิวดำผู้อพยพไปอยู่เรียกตนเองว่า Americo-Liberians (AL) และได้กลายเป็นกลุ่มชนชั้นสูงที่มีอิทธิพลยิ่งของประเทศ

คนเหล่านี้มองแอฟริกาว่าเป็น Promised Land (ดินแดนแห่งความฝันและความหวังเหมือนยิวมองดินแดนอิสราเอล) AL ถือตนว่าเป็นคนอเมริกัน ไม่ใช่คนป่าเถื่อนแบบคนพื้นเมือง จึงมีปัญหาในการเข้ากับคนพื้นเมืองซึ่งมีอยู่ถึง 18 เผ่า วัฒนธรรมที่ AL นำไปก็

Liberia ให้บทเรียนจากประวัติศาสตร์

คือวัฒนธรรมของคนอเมริกันทางใต้ AL ตั้งชื่อเมืองหลวงว่า Monrovia (ตามชื่อของประธานาธิบดีคนที่ 5 ของสหรัฐอเมริกา คือ James Monroe) ชื่อประเทศ Liberia มาจากคำว่า Liberty (เสรีภาพ) คำขวัญก็คือ “ความรักในเสรีภาพนำเรามาสู่ที่นี่” (The love of liberty brought us here)

ในปี 1847 AL ประกาศให้ Liberia เป็นเอกราช เรียกประเทศตนเองว่า Republic of Liberia ระบบการปกครองก็เหมือนกับสหรัฐอเมริกาเกือบทั้งหมด เทอมของประธานาธิบดีคือ 6 ปี เป็นได้ 2 เทอมต่อเนืองกัน และมี 3 อำนาจหลัก คืออำนาจบริหาร ตุลาการ และนิติบัญญัติ

Liberia ได้รับการสนับสนุนในหลายรูปแบบจากสหรัฐอเมริกาโดยตลอด ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เรียกได้ว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นพิเศษ เพราะประวัติศาสตร์ของการก่อตั้ง Liberia เกี่ยวพันกับคนผิวดำอเมริกันที่มีอุดมการณ์อพยพมาอยู่ร่วมเป็น AL แต่ก็ไม่มีจำนวนมากดังที่กลุ่ม ACS หวังแต่แรก

Liberia ปัจจุบันมีประชากร 3 ล้านคน มีคนพื้นเมืองอยู่ร้อยละ 95 มีลูกหลานที่สืบทอดมาจาก AL อยู่เพียงร้อยละ 2.5 อีกร้อยละ 2.5 เป็นลูกหลานของทาสที่ได้รับเสรีภาพจากพื้นที่แถบทะเลแคริบเบียน Liberia มีคนผิวขาวประมาณ 18,000 คนเมื่อสิบปีก่อน ปัจจุบันคาดว่ามีน้อยกว่าเก่า

ประเทศนี้มีความสงบ มีการเลือกตั้ง และมีประธานาธิบดีสืบทอดกันมาตั้งแต่ปี 1847 จนถึงปี 1980 โดยอำนาจอยู่ในกลุ่ม AL มาตลอด การรัฐประหารในปี 1980 โดยทหารชั้นประทวนชื่อ Samuel Doe ทำลายดุลยภาพทางการเมืองที่มีมาเกือบ 150 ปีลง ประธานาธิบดีถูกสังหาร และ Doe เป็นประธานาธิบดีคนแรกที่มีได้เป็นสมาชิกของ AL

คอร์รัปชัน ความเป็นเผด็จการ การกีดกันเสรีภาพของประชาชน และการยอมให้มีฝ่ายค้านแต่ในนามของ Doe ตลอดจนการป้ายสีพรรคอื่นว่าเป็นสังคมนิยม ทำให้ประชาชนไม่พอใจ เมื่อมีการเลือกตั้งและทำท้าวจะแพ้ Doe ก็โกงการนับคะแนนและเป็นประธานาธิบดีแบบหน้าด้านๆ Doe ปรามปรามผู้ไม่เห็นด้วยอย่างรุนแรง ฆ่าพลเรือนไป 2,000 กว่าคน และจับนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามขังคุก 100 กว่าคน ในปี 1989 ก็เกิดสงครามกลางเมืองครั้งแรกขึ้น สมาชิก AL ชื่อ Charles Taylor รวบรวมสมัครพรรคพวกในประเทศและกำลังจากประเทศเพื่อนบ้านต่อสู้โค่นล้ม Doe จน Doe ถูกสังหารในที่สุด

ในปี 1997 Taylor ก็ชนะเลือกตั้งได้เป็นประธานาธิบดี และไม่นานนัก ลายก็ออกคราวนี้หนักกว่าสมัย Doe อีก รัฐบาลเผด็จการของ Taylor ฆ่านักสิทธิมนุษยชนที่กำลังจะเปิดเผยว่า Taylor ฝึกเด็กเพื่อเอมาเป็นทหาร Liberia ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของ

ขบวนการ Blood Diamond (เอาเด็กมาเป็นทหารปราบปรามชาวบ้าน บังคับแรงงานให้ขุดเหมืองเพชร) ประชาชนเอือมระอาเพราะฆ่ากันทุกวันจนกลายเป็นสงครามกลางเมืองครั้งที่ 2

รัฐบาลอเมริกากดดัน Taylor ท่ามกลางอำนาจและบารมีของเขาที่ลดน้อยลงทุกวัน เพราะกำลังฝ่ายแพ้แรงสนับสนุนจากนอกประเทศที่อยู่กับฝ่ายตรงข้าม ในที่สุด Taylor ก็ยอมลาออก ลี้ภัยไปอยู่ในจีเรีย ก่อนไปเขากบประชาชนอย่างน่าสยดสยองว่า “ถ้าพระเจ้าประสงค์ ข้าพเจ้าจะกลับมาอีก” (ฟังดูคุ้นจัง) ในสงครามครั้งที่สองนี้ประชาชนตายไปกว่า 200,000 คน

Liberia มีการเลือกตั้งในปี 2005 ในที่สุดประชาชนก็เลือก Ellen Johnson-Sirleaf นักเศรษฐศาสตร์หญิงจบจากฮาร์วาร์ดเป็นประธานาธิบดี ก่อนหน้านั้น เธอถูกรัฐบาล Doe จับเข้าคุกสองครั้งและหนีออกมาได้ ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา การเมืองของ Liberia เริ่มเข้ารูปเข้ารอย ส่วน Taylor นั้น หลังจากหลบหนีก็ถูกจับได้ใน Nigeria และถูกส่งตัวไป Sierra Leone เพื่อขึ้นศาลพิเศษที่พิจารณาคดีในกรุงเฮกเพื่อความปลอดภัย

Liberia เป็นประเทศยากจน รายได้ต่อหัวเพียงไม่ถึง 10,000 บาทต่อปี เศรษฐกิจขึ้นอยู่กับส่งออกแร่เหล็ก ยาง ไม้ เพชร ฯลฯ ผลิตภัณฑ์เกษตรส่วนใหญ่คือ ข้าว สัตว์เศรษฐกิจ (แพะ หมู วัว) ฯลฯ

ท่ามกลางความยากจน Liberia มีอัตรา

น้ำจิ้มอาหารสมอง

พ่อผมบอกว่าในชีวิตของคนเรามีโอกาสสำคัญในชีวิตเพียง 2-3 ครั้งเท่านั้น ถ้าไม่คว้าโอกาสเหล่านี้ไว้ให้แน่นแล้ว ในที่สุดก็จะกลายเป็นคนประเภทชั้นรอง (second rate) ไปในที่สุด

จากภาพยนตร์เรื่อง Revolutionary Road, 2008

เพิ่มขึ้นของประชากรสูงสุดในโลก (ร้อยละ 4.5) ประชากรส่วนใหญ่เป็นเยาวชน กว่าครึ่งหนึ่งของประชากร 3 ล้านคนเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ในด้านศาสนา ร้อยละ 40 นับถืออู๊ดตีปีศาจ ร้อยละ 40 นับถือศาสนาคริสต์ และร้อยละ 20 เป็นมุสลิม

Liberia มิได้เป็น Promised Land ตามความฝันของคนผิวดำอเมริกันเมื่อกว่า 150 ปีมาแล้ว การครอบงำของ AL ซึ่งเป็นลูกหลานของผู้ตั้งรกรากได้กลายเป็นเชื้อสำคัญของความขัดแย้งกับพลเมืองจากส่วนอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มตน จนลุกลามเป็นสงครามกลางเมืองเมื่อมีคนชั่วช้าอำมาจจำนวนหนึ่งมาผสมโรงด้วย

Liberia ไม่ควรเป็นเพียงที่พักพิงชั่วคราวเท่านั้น น่าที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้จากประวัติศาสตร์สำหรับตัวคุณทักษิณเองด้วย ●

เครื่องเคียงอาหารสมอง

ปัจจุบันคนเชื้อสายญี่ปุ่นที่ตั้งรกรากอยู่ในเมือง Sao Paulo ประเทศบราซิล มีไม่ต่ำกว่า 1.4 ล้านคน (ในสหรัฐอเมริกามีเชื้อสายญี่ปุ่นอยู่ 1.2 ล้านคน) สาเหตุที่คนญี่ปุ่นอพยพไปจนมีจำนวนมากขนาดนั้นก็เพราะกาแพเป็นต้นเหตุ

ก่อนหน้าปี 1908 แรงงานที่อพยพไปปลูกกาแฟในบราซิลคือคนอิตาลี (คนบราซิลเชื่อว่าคนยุโรปเท่านั้นที่จะช่วยพัฒนาประเทศได้) แรงงานเอเชียและแอฟริกาเป็นที่รังเกียจ แต่เมื่อการเอาแรงงานอิตาลีไปทำงานไม่เวิร์ก รัฐบาลอิตาลีจึงออกกฎหมายห้ามการใช้เงินสนับสนุนส่งแรงงานไปบราซิล

แรงงานในชนบทญี่ปุ่นในตอน ค.ศ.1908 ยากจนเพราะเริ่มยุคใหม่ของอุตสาหกรรม รัฐบาลบราซิลกับญี่ปุ่นจึงร่วมมือกันส่งแรงงานญี่ปุ่นไปทำงานในไร่กาแฟ ในปี 1908 ส่งไป 790 คน และส่งไปเรื่อยๆ จนระหว่าง ค.ศ.1917-1940 ส่งแรงงานไปรวม 164,000 คน และมีลูกหลานเพิ่มขึ้นจนเป็นล้านๆ คนในปัจจุบัน

ในหลายปีที่ผ่านมา คนญี่ปุ่นต้อนรับ “ญาติ” กลับไปเป็นแรงงานอุตสาหกรรมอย่างอบอุ่นพอควร แต่เมื่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นประสบปัญหาหนักในปีปัจจุบัน รัฐบาลจำต้องรับ “ญาติ” น้อยลง แต่ก็ยังไม่ทอดทิ้ง ใช้วิธีเสนอให้เงินค่าตัวเครื่องบินและเงินติดกระเป๋ารวมเป็นพันๆ เหรียญสหรัฐเพื่อให้กลับบ้าน และหากเลือกเส้นทางนี้จะกลับมาอีกไม่ได้ (ปัจจุบันใช้การตรวจ DNA อย่างได้ผลไม่ว่าจะไปเปลี่ยนชื่ออย่างไรก็ตาม)

คนที่ไม่มีงานทำและยังไม่อยากกลับบ้านก็ลังเล บ้างก็มีความรักหรือมีครอบครัวผูกพันอยู่ รัฐบาลญี่ปุ่นถูกโจมตีว่าโหดร้าย เลือดเย็น (ที่จริงไม่ได้บังคับ แต่ให้ทางเลือกแต่ก็เสียเงิน) จนต้องทบทวนเงื่อนไข “กลับมาไม่ได้”

จะว่ารัฐบาลญี่ปุ่นอย่างไรก็ตามที่ โครงการ “ส่งกลับ-แถมเงิน-กลับมาไม่ได้” นี้ มีเฉพาะแรงงานละตินอเมริกาเท่านั้นและให้เงินมากด้วยคือเงินเหมาจ่าย 3,000 เหรียญ สำหรับค่าตัวและลูกอีกคนละ 2,000 เหรียญ

สำหรับบ้านเราถ้าจะเลียนแบบคงไม่สำเร็จและเสียเงินเปล่าเพราะปัญหาการบังคับใช้กฎหมายและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของพวกเราในแถบนี้มีสูงมาก โดยเฉพาะในเรื่องที่คิดเดียว